

MỘT VÀI ĐẶC ĐIỂM CỦA THANH NIÊN SẢN XUẤT VÀ BUÔN BÁN CÁ THỂ Ở QUẬN I THÀNH PHỐ HỒ CHÍ MINH

NGUYỄN QUANG VINH - NGUYỄN THỊ OANH

1. Trong tình hình còn tồn tại 5 thành phần kinh tế và với mức độ cải tạo và phát triển sản xuất như hiện nay, thành phố Hồ Chí Minh nói chung và quận I nói riêng, vẫn còn một lực lượng đáng kể thanh niên đang tham gia đời sống kinh tế của 1 xã hội dưới hình thức sản xuất nhỏ cá thể, dịch vụ nhỏ cá thể hoặc buôn bán nhỏ cá thể. Rõ ràng việc nghiên cứu những đặc điểm tâm lý và lối sống của nhóm thanh niên này là hoàn toàn cần thiết cho công tác cải tạo và xây dựng thành phố.

Ở quận I, nhóm thanh niên sản xuất và buôn bán cá thể chiếm 17,7% tổng số thanh niên. Phân tích kỹ hơn, chúng ta thấy có 8% giới thanh niên đang sản xuất và làm dịch vụ cá thể với đa số (60%) là nam thanh niên. 9,7% tổng số thanh niên trong quận đang buôn bán cá thể với đa số lớn lao (83%) là nữ thanh niên. Hoạt động của nhóm thanh niên này thật là đa dạng. Để thực hiện công tác điều tra nghiên cứu, chúng tôi đã giờ từ chị thợ may, thợ uốn tóc tại nhà tới em gái bán tương chao, từ anh bộ đội trẻ trở về đạp xe ba gác tới người thanh niên xung phong nay là thợ sửa chữa xe đạp, hoặc những cậu thanh niên mới lớn đẩy xe hàng bán rong tại chợ Cầu Ông Lãnh. Chúng tôi cũng gặp những kỹ sư hóa chất đang tự sản xuất với kỹ thuật cao và số vốn không nhỏ lắm, hoặc những chị giáo viên ngoại ngữ dạy tư ở nhà mà thu nhập cũng có thể gọi là “khâm khá”.

Trước hết, chúng ta hãy phân tích xem những thanh niên sản xuất và buôn bán cá thể xuất thân từ nguồn nào? thống kê dưới đây sẽ chỉ dẫn điều đó (bảng 1):

Bảng 1 (%)

	Sản xuất cá thể	Buôn bán cá thể
Trước vốn là:		
- Học sinh, sinh viên	55,5	49,3
- Công nhân viên Nhà nước	11,8	8,2
- Lao động khu vực tập thể	5,5	7,5
- Bộ đội, thanh niên xung phong	3,6	2,2
- Trước chưa làm gì	16,4	23,9
- Trước làm các việc khác.	7,3	9,0

Về lý do vì sao họ chọn công việc đang làm hiện nay, họ cho biết như sau (bảng 2):

Bảng 2 (%)

	Sản xuất cá thể	Buôn bán cá thể
Lý do:		
- Vì tìm không ra việc làm trong khu vực Nhà nước và tập thể	27,3	41,8
- Vì thấy tự do và thoải mái	40,9	20,9
- Vì là nghề truyền thống của gia đình	28,2	28,4
- Vì thu nhập khá	10,0	14,2
- Lý do khác	4,5	7,5

Những số liệu trên đây giúp cho ta hình dung được phần nào về đặc điểm của nhóm xã hội này. Trên dưới phân nửa mới vừa rời ghế nhà trường; và số tự nhận là “chưa làm gì” thì thực tế cũng từ nguồn sinh viên, học sinh ra, có điều là họ phải chờ nhiều năm trước khi đi vào hoạt động này.

Điều đáng chú ý là do sản xuất chưa ổn định, đời sống có nhiều khó khăn mà 20,9% thanh niên sản xuất cá thể và 17,9% thanh niên buôn bán cá thể là thành phần *bỏ khu vực sản xuất Nhà nước và tập thể* mà ra làm ăn cá thể. Sự xáo trộn này có thể sẽ giảm bớt hoặc chấm dứt hẳn nếu tình hình đời sống khu vực Nhà nước và tập thể ổn định hơn. Ngoài ra, cũng cần ghi nhận có khoảng vài ba phần trăm số làm ăn cá thể là bộ đội, thanh niên xung phong trở về, phải tạm chấp nhận làm ăn trong khu vực cá thể.

2. Về những lý do khiến họ theo đuổi công việc làm ăn cá thể như hiện nay, ta thấy có bốn loại lý do chủ yếu (một người có thể có nhiều lý do). Đối với nhóm buôn bán thì tìm không ra việc làm ở khu vực khác là lý do hàng đầu, với 41,8% số thành viên; còn đối với nhóm sản xuất thì sự (tự do thoải mái) là động cơ chủ yếu với 40,9%. Lý do thứ ba, không quan trọng, chiếm tỷ lệ trên 28% thành viên đối với cả hai nhóm là: công việc hiện tại của họ là “nghề truyền thống của gia đình”. Loại lý do thứ tư: thu nhập khá là cho khoảng 10% thành viên, đối với cả hai nhóm.

Nhóm nghiên cứu nhận thấy trong nội dung trả lời của thanh niên làm ăn cá thể (đặc biệt là nhóm buôn bán cá thể có phảng phất mặc cảm sĩ diện và che giấu. Tuy nhiên, về cơ bản, nội dung các lý do cũng như cách thức trả lời về chúng cũng cho thấy cách lý giải của các đương sự là: sự có mặt hiện nay của họ trong dạng làm ăn như hiện nay là điều vừa *khó tránh khỏi* (do khó khăn thực tế), vừa có phần nào *hợp lý* và *hợp ý*. Cách trình bày của nhóm sản xuất cá thể phản ánh một tình trạng bình ổn, tự tin hơn nhóm buôn bán.

Những cuộc vận động cải tạo xã hội chủ nghĩa đối với các hoạt động sản xuất và buôn bán nhỏ cá thể trong mấy năm qua cũng như phương hướng vận động chung của sự phát triển của nền kinh tế thành phố dưới sự lãnh đạo của Đảng, đã dội tới tâm trạng những thanh niên làm ăn cá thể. Một bộ phận nhỏ đã *muốn từ bỏ* cách làm ăn này nhưng chưa có cơ hội; một số lớn hơn (chiếm tới 1/2 số sản xuất cá thể và 64% số buôn bán cá thể) cảm thấy rõ việc làm ăn cá thể kiểu này chỉ là *tạm bợ*, tuy còn cần thiết cho đời sống của họ trong lúc này. Giữa những người sản xuất cá thể và những người buôn bán cá thể cũng có những sự lượng định khác

nhau về vấn đề làm ăn lâu dài. Trong dạng hiện tại, Có 45,5% những người sản xuất nghĩ rằng họ sẽ làm ăn lâu dài công việc như hiện nay, trong khi đó chỉ có 21% những người buôn bán nhỏ khẳng định còn làm lâu dài thôi (bảng 3).

Bảng 3 (o /)

Thái độ đối với việc làm ăn như hiện nay	Sản xuất cá thể	Buôn bán cá thể
- Muốn từ bỏ cho sớm nhưng chưa có cơ hội	5,5	13,4
- Coi là tạm bợ nhưng cần thiết trong lúc này	48,2	64,2
- Sẽ còn làm lâu dài	45,5	20,9

Nói một cách khái quát, nhóm nghiên cứu cho rằng: mặc dầu cảm thấy có sự bấp bênh trong việc làm ăn cá thể nhưng số đông thanh niên sản xuất và buôn bán cá thể *chưa sẵn sàng rời bỏ* ngay công việc làm ăn hiện nay. Tuy vậy, với cách nói rằng coi đang làm ăn hiện nay là “tạm bợ”, đa số trong họ *đã nghĩ đến sẽ có một ngày phải đi vào một kiểu lao động phù hợp hơn với xu thế tổ chức lại các hoạt động kinh tế của xã hội mới* (đặc biệt là số thanh niên buôn bán cá thể).

3. Thanh niên làm ăn cá thể là một nhóm xã hội chiếm tỷ trọng đáng kể trong giới thanh niên. Một mặt, họ vẫn đang đóng góp một cách khách quan vào việc duy trì các mặt hoạt động, sản xuất, dịch vụ, lưu thông cần thiết cho đời sống hằng ngày của thành phố trong lúc này và ở trình độ hiện nay của sự phát triển lực lượng sản xuất và cải tạo các quan hệ sản xuất ở địa bàn thành phố. Song, do mối tương tác giữa các thành phần kinh tế trong điều kiện đấu tranh rất gay gắt giữa hai con đường tư bản chủ nghĩa và xã hội chủ nghĩa, trong nhóm xã hội này cũng đang diễn ra *những kiểu hoạt động và ứng xử kinh tế rất phức tạp*, phản ánh cuộc đấu tranh giữa hai con đường, hai lối sống. Với sự phát triển của sản xuất và phân phối lưu thông trong khu vực Nhà nước và tập thể tỷ lệ thanh niên hoạt động cá thể rõ ràng là sẽ giảm dần, nhưng điều này cần đòi hỏi thời gian.

Điều chúng tôi muốn lưu ý là: ngay trong lúc này nhóm thanh niên hoạt động cá thể còn nhận

được quá ít tác động của các thao tác tập hợp, quản lý và giáo dục về chính trị, tư tưởng, đạo đức mới của công tác thanh vận. Họ rất thiếu cơ hội được học tập, sinh hoạt với đoàn thể, ngoại trừ một vài cuộc tập hợp “xuân thu nhị kỳ”. Vì ít có sự thể nghiệm và thao dượt sinh hoạt tập thể nên ý thức hướng tới những thành tựu công hiến cho xã hội về lao động, học tập v.v... còn thiếu vắng trong 2/3 giới này. Thêm vào đó, tỷ lệ đoàn viên - ở cả khu vực cá thể, tư nhân, chưa có việc làm - chỉ chiếm có 2,7% giới thanh niên các khu vực ấy. Như vậy, theo chúng tôi là quá mỏng, không đủ sức để “đương đầu” với những vấn đề sản xuất, sinh hoạt tư tưởng đa dạng, phức tạp trong một môi trường không có sẵn những điều kiện được tổ chức và liên kết chặt chẽ.

Về mặt quản lý, chúng tôi cũng đề nghị nên quan tâm đến đa số đông đảo *nữ thanh niên* trong nhóm buôn bán cá thể. Việc kết hợp với Hội phụ nữ để xây dựng những chương trình sinh hoạt nhằm thu hút được giới này thật là cần thiết. Sinh hoạt

của Đoàn phường cũng cần lưu ý nhiều hơn đến giới này.

Nếu được sự quan tâm giáo dục, hướng dẫn đúng mức để nâng cao nhận thức và tập dượt đi vào những hoạt động đúng hướng (thực hiện nghiêm chỉnh các chính sách kinh tế, xã hội, quan tâm rèn luyện bản thân; thay đổi dần nếp sống cá nhân tư hữu), chắc chắn các nam nữ thanh niên trong khu vực làm ăn cá thể sẽ có những đóng góp tích cực, toàn diện hơn vào việc tham gia các hoạt động kinh tế có ích cho đời sống thành phố, đồng thời lớp trẻ sẽ có thể là lực lượng đi trước trong việc tiếp thu các phương hướng cải tạo xã hội chủ nghĩa đối với khu vực những người sản xuất nhỏ của quận, của thành phố.

Cuộc tìm hiểu này mới chỉ là bước đầu. Muốn xây dựng những chương trình sinh hoạt phù hợp với nhóm xã hội này, có lẽ cần có sự đi sâu phân loại, tìm hiểu kỹ hơn đặc điểm tâm lý, tâm tư, tình cảm của họ để có những giải pháp tập hợp thực sự có hiệu quả hơn.